

כו:

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

עין משפט
נר מצוה

ח א מ"י פיה המלכות
תענית ולכלה וסמך שפון
מדין ב טושיע א"ח ס"י
תקנא ספיק א:
ט ב מ"י וסמך סס
טושיע א"ח סס ספיק
ג:
י ג מ"י סס הלכה ז סמך
טס טושיע א"ח ס"י סמך
תקנא ספיק א:
יא ד ה מ"י פירד סמך
ספלה הלכה א ב סמך
ספון כ טושיע א"ח ס"י סמך
קמט ספיק א וסמך סמך
ספיק ז וסמך סמך ספיק
ס:
יב ו מ"י סס ספ"י הלכה
ד סמך סס טושיע א"ח
ס"י סמך ספיק לח:

תורה אור השלם

1. שיקר החן והבל הדין
אשה יראת ה' היא
תחלה: משי לא ל
2. חנו לה מפרי ידך
ויהללה: בשערה
משערה: משי לא לא
3. בצאתה ראינה בנות
ציון במלך שלמה
בעקבה שבערה זה אמו
ביום חתונה ויום
שמחת לב:
שיר השירים ג א

מוסף רש"י

שאוילין. שפילין מי שס
לה היתה שואלת. שלא לית
לח שואלת תחמת חלץ לה
כלתה: (לקמן גל). בת
מלך שואלת תחמת כהן גדול
ס"י ורשב"ם ב"ב כגא. י

רבינו גרשום

יש מהן ד' פרקים ביום.
(במסוק) ורבינו ארי' רוב
שיש בו מוסף. אמר ר' רוב
נחמן ז'. רבתינו נוסף
ספיקן בשחרית במוסף
במנחה בעילה. ר"מ ר"א.
כל יומא טעמא מאי. אין
נישאן ספיקן. י"א האירנה.
תענית ובעבודות
יב"ה"י"ב (ובמסוק)
אית בהו תענית (במי)
לאן ספיקא שחרית, להכי
נושאן ספיקן בכל ד'
תפלות ספיקן. מנחה
יעילה דבשאר יומי
שפיקא שחרית גזרו בהו
רבנן. בהי דלפא אתי
ר'יעבר בשאר יומי נמי.
אלא אוריין מוריין. רכבי
מאי למן דבני כמאן
דלכה. והואיל הלכה כרבי
י"ס. האירנה מאי טעמא
ספסי כהני ורייתו ביום
דכפורים במנחה. כיון
דבשקיעת החמה פסד,
הוון מאחרין תפלת
המנחה. שחרית אפטר
בנשיאת כפים. דקמני מאי
טעמא לא שבשחא ביה
שחרית. מהני משת
ספיקן (בחרצן). דכתיב יין
ישכר אל תשת. אבל אוכל
הוא חרצן.

א חלי ג"ל נמנה חסוס
סמכת האירנה וגי' חליט סו
תענית י"ב סמכת ולס

מנחה ונעילה דב' יומא שביחי בהו שחרית גזרו רבנן. אפילו
כיומא דתענית לית נהו שחרית וקפיד להכא משמע
דנמנחה שיכא שחרית ופ"ק דשנת (דף י' וסס) קאלמר נהדיא
דנמנחה לא שיכא שחרית ו"ל דהא דקאלמר הסס דנמנחה לא שיכא
שחרית ר"ל לגבי ערבית שחרית
דמנחה לאו כלום (לגבי נהו) דיתר
שחית שחרית בערבית (ויסר) דנמנחה
אזל לעולס דנמנחה שייך שחרית
לגבי שחרית ומוסף:
ומאן דאמר נהגו אורויי נבי לא
מוריין. פירשנו כפ"ק
דלש השנה (דף טו' ד"ה וי):
והאירנה נהגו עלמא דפרסי
כהני דיייהו במנחה
(א) סמוך לשקיעת החמה. ולכן
לא נהגו העם לומר נשיאת כפים
במנחה ביום הכפורים לפי שמתפללין
מנחה בעוד היום גדול אזל נמנחה
בשאר תעניות יש נשיאת כפים
אזל מכל מקום נעילה ביום
הכפורים יש נשיאת כפים:
א

שאוילין (א) שלא לבייש את מי שאין לו (א) כל הכלים טעונין טבילה ובנות
ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה
מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בניו תן עיניך כמשפחה ישקר החן והבל
היופי אשה יראת ה' היא תהלה ואומר: תנו לה מפרי ידך ויהללה בשערים
מעשיה וכן הוא אומר יציאה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה
שעטרה לו אמו ביום חתונתו ובוים שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה
וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו: ג"ל בשלשה
פרקים בשנה נושאין את התענית ובעבודות מי אכא
מוסף חסורי מחסרא והכי קתני בשלשה פרקים כהנים נושאין את כפרה
כל זמן שמתפללין ויש מהן ארבעה פעמים ביום שחרית ומוסף מנחה ונעילה
שערים ואלו הן שלשה פרקים תעניות ומעמדות ויום הכפורים א"ר נחמן
אמר רבה בר אבוב זה דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים שחרית ומוסף יש
בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפים ר' יהודה
היא דתניא שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נשיאת כפים דברי ר"מ
ר"י אומר שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת
כפים רבי יוסי אומר נעילה שר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני דיייהו
במנחתא משום שחרית ליכא שחרית רבי יהודה סבר שחרית ומוסף
דכל יומא לא שכח שחרית לא גזרו בהו רבנן מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
שחרית גזרו בהו רבנן רבי יוסי סבר מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
נעילה דליתא בכל יומא לא גזרו בה רבנן אמר רב יהודה אמר רב הלכה
כרבי מאיר ורבי יוחנן אמר רבנו העם כרבי מאיר ורבא אמר מנהג כרבי
מאיר מאן דאמר הלכה כרבי מאיר דרשינן לה בפירקא מאן דאמר מנהג
מדרש לא דרשינן אורויי מוריין ומאן דאמר נהגו אורויי לא מוריין ואי עביד
עביד ולא מהדרין ליה רב נחמן אמר הלכה כרבי יוסי ויהלבה כרבי יוסי
(ו) והאירנה מ"ט פרשי כהני דיייהו במנחתא דתעניתא י"בין דבסמוך לשקיעת
החמה קא פרשי כתפלת נעילה דמיא דכולי עלמא מיהת ישכור אסור
בנשיאת כפים מנהגי מילי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה
נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר מה נזיר אסור ביין אף כהן
מברך אסור ביין מתקף לה אבוב דרבי זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא
אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן א"ר יצחק אמר קרא
לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן
א

נשתברו הלוחות (א) ובטל התמיד והובקעה
העיר ושרף אפוסטמוס את התורה (א) והעמיד
צלם בתיכל בתשעה כאב נגזר על אבותינו
שלא יכנסו לארץ (א) וחרב הבית בראשונה
ובשניה ונולדה ביתר ונחרשה העיר
אמשכנם אב מועמין בשמחה י"ב שבת שחל
תשעה כאב להיות בתוכה אסור מלספר
ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת
ערב תשעה כאב לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן
תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן
שמעון בן גמליאל אומר ישנה רבי יהודה
מחייב ככפית המטה ולא הורו לו חכמים
אמרו רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים
טובים לישראל כחמשה עשר כאב וכיה"כ
שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן
שאוילין (א) שלא לבייש את מי שאין לו (א) כל הכלים טעונין טבילה ובנות
ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה
מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בניו תן עיניך כמשפחה ישקר החן והבל
היופי אשה יראת ה' היא תהלה ואומר: תנו לה מפרי ידך ויהללה בשערים
מעשיה וכן הוא אומר יציאה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה
שעטרה לו אמו ביום חתונתו ובוים שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה
וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו: ג"ל בשלשה
פרקים בשנה נושאין את התענית ובעבודות מי אכא
מוסף חסורי מחסרא והכי קתני בשלשה פרקים כהנים נושאין את כפרה
כל זמן שמתפללין ויש מהן ארבעה פעמים ביום שחרית ומוסף מנחה ונעילה
שערים ואלו הן שלשה פרקים תעניות ומעמדות ויום הכפורים א"ר נחמן
אמר רבה בר אבוב זה דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים שחרית ומוסף יש
בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפים ר' יהודה
היא דתניא שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נשיאת כפים דברי ר"מ
ר"י אומר שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת
כפים רבי יוסי אומר נעילה שר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני דיייהו
במנחתא משום שחרית ליכא שחרית רבי יהודה סבר שחרית ומוסף
דכל יומא לא שכח שחרית לא גזרו בהו רבנן מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
שחרית גזרו בהו רבנן רבי יוסי סבר מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
נעילה דליתא בכל יומא לא גזרו בה רבנן אמר רב יהודה אמר רב הלכה
כרבי מאיר ורבי יוחנן אמר רבנו העם כרבי מאיר ורבא אמר מנהג כרבי
מאיר מאן דאמר הלכה כרבי מאיר דרשינן לה בפירקא מאן דאמר מנהג
מדרש לא דרשינן אורויי מוריין ומאן דאמר נהגו אורויי לא מוריין ואי עביד
עביד ולא מהדרין ליה רב נחמן אמר הלכה כרבי יוסי ויהלבה כרבי יוסי
(ו) והאירנה מ"ט פרשי כהני דיייהו במנחתא דתעניתא י"בין דבסמוך לשקיעת
החמה קא פרשי כתפלת נעילה דמיא דכולי עלמא מיהת ישכור אסור
בנשיאת כפים מנהגי מילי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה
נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר מה נזיר אסור ביין אף כהן
מברך אסור ביין מתקף לה אבוב דרבי זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא
אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן א"ר יצחק אמר קרא
לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן
א

בזאתן הימים: כפסלת נעילה דמ"א. דהשתא ליכא למיגזר משום מנחה דכל יומא דנמנחה כי הא לימא בכל יומא: שכור מיהא אסור
בנשיאת כפים. דלפילי ר"מ לא קאלמר אלס משום דהאירנה לאו שחרית הוא: פרשס כהן מברך. כה תכרכו את בני ישראל אמר
להס (במדבר ו): מה משרס כו'. עינד עבודה ללס תימכר אלס שמוי יין ממש דכמיז יין ושכר אל תשת וגו' הא תמלן מותר:

נשכרו סלוחוס. נגמ"ל מפרס: ובעל הסמ"ד. לפי שגזרה המלכות
גזרה מלהקריב עוד: והועמד ללס כהילס. שהעמידו מנשה דמפרס
במגוס ירושלמי פרשת השמים כסא וגו' (שעיה סו): עול
אסויו. דור המדבר. אס ילאה איס בנששים הללה הדור הרע הזה
את הארץ וגו' (דברים א): ציטר.
עיר גדולה והיו ישראל דרין בה.
במסכת גיטין פרק הניזקין (דף טו).
אשקא דריסקא מרבי ציטר: שס
שחל טעסה ככא כו'. שנוע:
כחמישי מוסרין. אס חל טעסה
ככא צערט שנת מוסרין לככס
כחמישי. וכשחל עי' ככא כד' כשנת לא
אליטרין למימי דמוטרין כדלמריין
בגמרא (א) לא שנו אלס לפני כו':
שני כפסילין. (ט) ככר ודגיס או ככר
וכיליס שעליו או דג וכילס שעליו
כדלמר כפרק ערבי פסחים (דף
קדו): יסנה. בגמרא (א) מפרס:
כפיוס המטה. על פניה ולא ייסן
עליה: שאילין. שכולן שואלות זו
מזו אפילו עשיות כדי שלל לבייס
כו': טעונין טבילה. קודס שילכזוס
לפי שאין כל אחת בקיאה בתכרתה
שמה גיה הימה: וסולוס. כמו לחול
במחלות (אפסירס לא): כמלך שמה.
כמלך שסולוס שלו: אמו. כנסת
ישראל: זה מתן טורס. יוס הכפוריס
שנימנו בו וסותם האכרונות: ג"ל כל
זמן שספסילין. דהיינו שחרית ומנחה
ונעילה: (א) יש מתן ארבעה פעמים
ביום. יוס הכפוריס שיש בו מוסף:
כל יומא מאי טעמא לא פרשי כהני
דיייהו במנחה. דכל יומא שפיקא ביה
שחרית שכר סעד וימיני דמשכא
סעודתיה ומשכר ופרסי ליה כהני
תמריה וכהן שמוי יין אסור לישא את
כפיו שנלמר יין ושכר אל תשת
בצואכס וגו' (ויקרא י) ונשיאת כפים
מעין עבודה דלקמן: האירנה.
תעניות ומעמדות לא שפיקא
שחרית ונמעמדות נמי ממענין דלקמן
(דף טו): גוריין. תענית אטנו שחר
מיסי: נעילה דליה ככל יומא. אלס
ביום התענית: דרשינן כפירקא.
הלכה כרבי מאיר דנשיאת דליקוס
כומיה עלמא: אורויי אוריין. כרבי
מאיר אי חמי לקמן אלס כפירקא
לא דרשינן דלס שפיקא ליה כולי האי
דמיהו הלכה כר"מ. ומ"ד נהגו משמע
הן נהגו מאליהן אלס אינו עיקר. ומנהג
משמע מותר מנהג יש דבדר ומנהג
כר הוא: וכן נחמן אמר הלכה
כרבי יוסי וסלכס כרבי יוסי. גמרא
קא פסוק ומסדר סממא ומוקי לה
הלכה כרבי יוסי וסלכס קא פריך
ולאלס האירנה כו': כיון דסמוך
לשקיעת החמה וכו'. שמתרין (א) עד
שקיעת החמה ומתפללין כל שעה
ואינן הולכין לבית הכנסת משש שעות
ומחלה ולמעלה כמו שהיו עושין

שחרית ומוסף ונעילה יש בהן נשיאת כפים. מנחה אין בהן נשיאת כפים ר' יהודה
היא דתניא שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נשיאת כפים דברי ר"מ
ר"י אומר שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת
כפים רבי יוסי אומר נעילה שר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני דיייהו
במנחתא משום שחרית ליכא שחרית רבי יהודה סבר שחרית ומוסף
דכל יומא לא שכח שחרית לא גזרו בהו רבנן מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
שחרית גזרו בהו רבנן רבי יוסי סבר מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
נעילה דליתא בכל יומא לא גזרו בה רבנן אמר רב יהודה אמר רב הלכה
כרבי מאיר ורבי יוחנן אמר רבנו העם כרבי מאיר ורבא אמר מנהג כרבי
מאיר מאן דאמר הלכה כרבי מאיר דרשינן לה בפירקא מאן דאמר מנהג
מדרש לא דרשינן אורויי מוריין ומאן דאמר נהגו אורויי לא מוריין ואי עביד
עביד ולא מהדרין ליה רב נחמן אמר הלכה כרבי יוסי ויהלבה כרבי יוסי
(ו) והאירנה מ"ט פרשי כהני דיייהו במנחתא דתעניתא י"בין דבסמוך לשקיעת
החמה קא פרשי כתפלת נעילה דמיא דכולי עלמא מיהת ישכור אסור
בנשיאת כפים מנהגי מילי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה
נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר מה נזיר אסור ביין אף כהן
מברך אסור ביין מתקף לה אבוב דרבי זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא
אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן א"ר יצחק אמר קרא
לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן
א

שחרית ומוסף ונעילה יש בהן נשיאת כפים. מנחה אין בהן נשיאת כפים ר' יהודה
היא דתניא שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נשיאת כפים דברי ר"מ
ר"י אומר שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת
כפים רבי יוסי אומר נעילה שר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני דיייהו
במנחתא משום שחרית ליכא שחרית רבי יהודה סבר שחרית ומוסף
דכל יומא לא שכח שחרית לא גזרו בהו רבנן מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
שחרית גזרו בהו רבנן רבי יוסי סבר מנחה דאיתא בכל יומא גזרו בה רבנן
נעילה דליתא בכל יומא לא גזרו בה רבנן אמר רב יהודה אמר רב הלכה
כרבי מאיר ורבי יוחנן אמר רבנו העם כרבי מאיר ורבא אמר מנהג כרבי
מאיר מאן דאמר הלכה כרבי מאיר דרשינן לה בפירקא מאן דאמר מנהג
מדרש לא דרשינן אורויי מוריין ומאן דאמר נהגו אורויי לא מוריין ואי עביד
עביד ולא מהדרין ליה רב נחמן אמר הלכה כרבי יוסי ויהלבה כרבי יוסי
(ו) והאירנה מ"ט פרשי כהני דיייהו במנחתא דתעניתא י"בין דבסמוך לשקיעת
החמה קא פרשי כתפלת נעילה דמיא דכולי עלמא מיהת ישכור אסור
בנשיאת כפים מנהגי מילי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה
נסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר לומר מה נזיר אסור ביין אף כהן
מברך אסור ביין מתקף לה אבוב דרבי זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא
אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן א"ר יצחק אמר קרא
לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן
א

מסורת הש"ס

(א) ורבי יוחנן (א) סמך
מג. (א) סמך (א) סמך
קמא. (א) סמך (א) סמך
הועמד: (א) סמך (א) סמך
וינין. (א) סמך (א) סמך
(א) סמך (א) סמך (א) סמך
רשי. כשר מלח דשי
מלחמא לקמן (א) סמך
מלח אלס מלחמא כשר מלח
(א) סמך (א) סמך (א) סמך
י. (א) סמך (א) סמך (א) סמך

הגהות הב"ח

(א) במשנה ובבבלי
התמיד: (א) סמך
ללס כהילס. גיב גי' רשי
והועמד: (א) סמך (א) סמך
שאינו וכל הללס טענין:
(א) גי' וכלס כר' יוסי
ואלא האירנה מיט
פרסי כיון דסמוך
לשקיעת החמה: (א) סמך
דיה ריש מתן: (א) סמך
כיון דסמוך כיון שמתרין
עד שקיעת החמה. גי' כר'
נראה שרשי דקדק לארס
שלא יפסו עלה דהאי
למחל מנחה סמוך
לשקיעת החמה דהו אפטר
אלס ר"ל כסכר החמיל
כומי קאלר דמתפללין כל
שעה ומתרין עד שקיעת
החמה: (א) סמך (א) סמך
והאירנה ס' ידיו בתנח
כיון דסמוך לשקיעת
החמה כיון כשאר תעניות יש
לומר נשיאת כפים כיון
כיוסי' י לומר נשיאת
כפים:

רבינו הגאול

ואקשינן. ובי תענית אית
בהו מוסף. ומצרינן לה
הכי. בשלשה פרקים כהנים
נושאין את כפיהם כל זמן
שמתפללין. ריש מהם
ארבעה פעמים ביום.
בשחרית ובמסוק ובמנחה
ובנעילה. ואלו הן שלשה
פרקים. תעניין ומעמדות
ויום הכיפורים. ופסח
מתיר ד' ספרי הוא. דלא
ישבחת. כל זמן שמתפללין
כפיהם כל זמן שמתפללין
אלא לרבי מאיר. והני
שחרית ומוסף מנחה
ונעילה יש בהן נשיאת
כפים דברי ר' מאיר.
ועמא דר' מאיר פורשי
הוא. כיון דביום הכיפורים
ובמעמדות ליכא שחרית.
במנחה נישאין כפיהם ולא
גזרינן. ור' יהודה גני.
שחרית ומוסף מלבי רבי
בהן נשיאת כפים. וכל
יומא לית בהו שיכרות
לפיכך לא גזרינן בהו.
משמעין פניה דר' יהודה.
אין אדם רשאי ליכל לאלא
אחר תפלת מוסף. אבל
במנחה דבשאר יומי אית
בהו שחרית. גזרינן בהו
ביום הכיפורים
ובמעמדות. ר' יוסי אומר
מנחה אין בה נשיאת
כפים. משום דאיתא כל
יומא ואת' לאיתוסי
גזרינן. אבל נעילה דליתא
אלא ביום הכיפורים
ובמעמדות יש בה נשיאת
כפים. דכיון דליתא כל
יומא לא גזרינן. ואקשינן.
דליתבה כר' יוסי אמר